

*Антонюк Б.О.,
аспірант кафедри міжнародної економіки,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана*

МІЖНАРОДНА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ СВІТОВИХ МЕГАПОЛІСІВ

Анотація. Статтю присвячено аналізу міжнародної конкурентоспроможності світових мегаполісів та визначенню факторів їх високого конкурентного статусу. Оцінено методики міжнародної конкурентоспроможності мегаполісів. Досліджено бенчмаркінг глобальних міст та прогноз їх конкурентоспроможності до 2030 р.

Ключові слова: конкурентоспроможність, мегаполіс, капітал, інфраструктура, кластери, глобальні міста.

Постановка проблеми. Нині мегаполіси відіграють вирішальну роль у нарощенні глобальної конкурентоспроможності країн та досягненні більш високих рівнів економічного зростання, процвітання та соціального прогресу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження конкурентоспроможності регіонів, міст, висвітлюється економістами, політичними та суспільними діячами, такими як М. Портер, І. Бегг, М. Паркінсон, П.К. Кресл, І. Брамезза, Ч. Лендрі, Р. Аткінсон, Г. Кларк, М.П. ван Дейк, С. Стіллер, Н. Лі та ін. Важливу роль відіграють дослідження таких компаній та організацій, як Economist Intelligence Unit, Mercer, KPMG. Важливими для розгляду є звіти Організації економічного співробітництва та розвитку, а також американської організації Ради конкурентоспроможності The Competitiveness of Cities, 2015, Hot spots 2015. Benchmarking the future competitiveness of cities, Hot spots. Benchmarking global city competitiveness, 2015, «Global Cities, Present and Future» та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом із тим багато аспектів даної наукової проблеми залишається недостатньо розкритими та обґрунтованими. Потребують подальшого дослідження теоретичні засади процесів мегаполізації в глобальному середовищі. Недостатньо обґрунтованими залишаються визначення категорій «конкурентоспроможність міст», «дослідження сучасних тенденцій мегаполізації». Вимагають удосконалення сучасні методичні підходи до оцінки конкурентного статусу міст та узагальнення факторів їх нарощення.

Мега статті полягає у комплексному аналізі на базі новітніх економічних концепцій сутності процесів мегаполізації міст та механізмів, які зумовлюють їх конкурентний розвиток та формування динамічних конкурентних переваг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Існують різні підходи до визначення сутності конкурентоспроможності територій чи міста. Місто як складне багатогалузеве господарство поєднує на обмеженій території науковий та виробничий потенціали і забезпечує населення високими стандартами життя. Відповідно, конкурентоспроможність міст – це сукупність таких факторів, як політика, інституції, стратегії та процеси, які визначають рівень стійкої продуктивності міста. Стійкість охоплює економічні, екологічні та соціальні проблеми, а продуктивність становить ефективне використання наявних ресурсів, що призводить до економічного зростання [1; 5].

На конкурентоспроможність міст впливає багато факторів, таких як інфраструктура, освітні та науково-дослідні інститути, якість державного управління тощо. До основних екзогенних факторів, що впливають сьогодні на розвиток міст, відносять: глобалізацію та глокалізацію, урбанізацію, кластеризацію, індивідуалізацію та техноглобалізацію [1]. Сьогодні нові міжнародні мережі співробітництва між містами створюють стратегічні переваги для цих міст.

Згідно з дослідженнями багатьох міжнародних організацій, до 2030 р. 60% населення світу житиме в містах. Посилюється процеси метрополізації. Цей термін відноситься до зростаючого впливу великих міст на економіку і процвітання різних територій та країн. Важливим мегатрендом є концентрація кластерів та глобальних ланцюжків створення вартості у містах, які експерти називають вузловими точками (Global Value Chains). Зараз ці тенденції продовжують свій стрімкий розвиток – від продуктів інформаційно комунікаційних технологій та послуг до сільського господарства та ресурсів.

Щодо індивідуалізму, то глобальні міста ставляться до своїх жителів як до клієнтів, яким пропонуються послуги. Крім того, міста мають найкращі можливості для використання технологічних змін, від доступу до глобальних ринків, нових можливостей у сфері освіти та підготовки кадрів, удосконалення охорони здоров'я, зберігання і використання великих обсягів даних і багато іншого.

Експерти Pricewaterhouse Coopers (PWC) наголошують на виключній важливості наявності та ефективної роботи капіталу міст задля підвищення їх конкурентоспроможності. Разом із тим, до категорії «капітал» потрібно підходити розширено, це і людські ресурси, знання, природні ресурси, технічна інфраструктура, фінанси, демократичні та політичні аспекти. Вони виділяють шість основних груп капіталу, які забезпечують певний рівень розвитку міст: інтелектуальний і соціальний, демократичний, культурний, екологічний, технічний капітал та фінансовий капітал [4].

До інтелектуального і соціального капіталу експерти відносять людський ресурс і знання. Демократичний капітал, своєю чергою, включає участь і консультації, які допоможуть міським адміністраціям поліпшити свої звітність і прозорість діалогу з громадянами. Культурний капітал полягає в тому, що конкуренція серед міст є інтенсивною і «місто-бренд» має сильніші конкурентні переваги. В основі екологічного капіталу є якісне життя, яке стає важливим джерелом конкурентних переваг і міста забезпечити своїх громадян чистим, зеленим і безпечним для життя середовищем.

Технічний капітал міста характеризує його як бути готовим відповідати на постійний тиск працювати більш ефективно, раціонально та розумно, забезпечуючи при цьому все більше потреб громадян. Фінансовий капітал проявляється в ефективних фінансових стратегіях і здатністю нарощувати партнерство

з приватним сектором. Оскільки жоден із видів капіталу не існує окремо, незалежно один від одного, неодмінною умовою розвитку міст є прийняття цілісного підходу до його управління та розвитку. Лише інтегрований підхід та одночасний розвиток зможуть забезпечити стійкий розвиток міст. Окрім капіталу, виділяють й інші чинники, що впливають на конкурентоспроможність міст. До них відносяться: інституції (центри управління та прийняття рішень), політика і регулювання бізнес-середовища [1]. Дуже важливою є ефективна макроекономічна політика, просте оподаткування, гнучкий ринок праці, відкритість торгівлі та прямих іноземних інвестицій, соціальний захист, що піклується про найбільш уразливих.

Підтримка відкритого суспільства в місті підштовхує до нових ідей, підприємництва, інновацій і зростання. Такі міста, як Бостон, Пітсбург, змогли уникнути падіння розвитку в постіндустріальний період і зосередилися на наукомістких сферах діяльності, посилюючи свої позиції в освіті. В конкурентних містах розвивається цифрова інфраструктура та покращуються умови життя.

Для аналізу конкурентоспроможності міст використовуємо дослідження фінансової групи Citi group у рамках проекту Hot Spots (точки зростання) з метою визначити, як сучасні мегаполіси залучають капітал, бізнес, таланти та поширюють політичний, економічний та культурний вплив та які фактори впливають на цей результат. Автори цього проекту зазначають, що вже давно почалася конкурентна боротьба не тільки між країнами, а й між містами. Об'єктами цього дослідження стали 120 міст з населенням 750 млн. осіб та сукупним ВВП в розмірі 20 трлн. дол. США [2]. Всі досліджувані міста є важливими елементами світової економічної системи та роблять значний вплив не тільки на економіку своїх країн, а й на великі регіони планети.

За цим дослідженням міста оцінюються за економічними, соціальними та політичними критеріями, що детально характеризують конкурентоспроможність міст, які знаходяться на різних рівнях економічного розвитку. Вони включають вісім основних груп:

- економічний потенціал (включає такі фактори: ВВП та ВНП на душу населення);
- фінансова система (міць фінансових установ міста, фінансові кластери);
- інститути (місцеве самоврядування, оподаткування, верховенство права та ефективність уряду);
- людський капітал (зростання населення, населення працездатного віку, якість освіти, медицини);
- фізичний капітал (інфраструктура, громадський транспорт, телекомунікаційна інфраструктура);
- глобальна інтеграція (кількість компаній у Fortune 500, частота міжнародних рейсів, міжнародні конференції, лідерство у сфері вищої освіти);
- соціально-культурне середовище (свобода вираження думок та прав людини, рівень злочинності, культурний резонанс);
- навколишнє середовище (управління екологією) [2, с. 32–33].

Загальний індекс конкурентоспроможності являє собою середньозважену оцінку за цими критеріями. Відповідно до розрахунку індексу, було складено рейтинг конкурентоспроможності міст світу 2012 р. [2]. Цей рейтинг очолив Нью-Йорк: у цьому місті легко вести бізнес та робити інвестиції, має розвинену інфраструктуру, соціально-культурне середовище і з кожним днем усе більше залучає туристів. Наступними йдуть: Лондон, Сінгапур, Париж, Гонконг, Токіо, Цюріх, Вашингтон і Чикаго.

Десятку лідерів замикає Бостон [2]. Нью-Йорк, Лондон, Париж та інші мегаполіси досі приваблюють інвесторів і помітно вииграють у розвитку інфраструктури, ефективності інститутів, глобальної інтеграції та якості людського капіталу, але в майбутньому їх чекає серйозна конкуренція за інвестиції та ресурси з новими економічними центрами в Південно-Східній Азії. Так, конкурентоспроможність індійського Ахмадабада і китайських Шеньженя, Тяньзіня і Даляня зростає в останні роки стрімкими темпами, а їх економічне зростання набагато випереджає показники національних економік. У цей список включено і Київ, хоча його позиція в рейтингу дуже низька – 108-е місце. Українська столиця випередила лише деякі міста Єгипту, Лівану, Індонезії, Пакистану. Найменший показник – за фінансовим критерієм, а найбільший – за критерієм людського капіталу.

Міжнародна консалтингова компанія AT Kearney і дослідницький центр Чиказька рада з міжнародних відносин (The Chicago Council on Global Affairs) вже сім років розробляють Індекс глобалізації міст світу (The Global Cities Index). Усі міста, охоплені дослідженням, оцінюються за 26 культурними, соціальними і політичними критеріями, які можна згрупувати у п'ять головних груп: рівень ділової активності; людський капітал; інформаційний обмін; культурний рівень; політична вага.

У 2015 р. за індексом Global Cities Index (GCI) найбільш глобальними містами є Нью-Йорк, Лондон, Париж, Токіо та Гонконг. Серед топ-25 міст вісім знаходяться в Азійсько-Тихоокеанському регіоні (Токіо, Гонконг, Пекін, Сінгапур, Сеул, Сідней, Шанхай і Мельбурн), вісім – в Європі (Лондон, Париж, Брюссель, Мадрид, Відень, Москва, Берлін, Амстердам), дев'ять – у Північній і Південній Америці (Нью-Йорк, Лос-Анджелес, Чикаго, Вашингтон, Бостон, Сан-Франциско, Торонто, Буенос-Айрес, Монреаль) (табл. 1).

Таблиця 1
Рейтинг глобальних міст за GCI [2; 5]

Місто	2015	2014	2012	2010	2008
Нью-Йорк	1	1	1	1	1
Лондон	2	2	2	2	2
Париж	3	3	3	4	3
Токіо	4	4	4	3	4
Гонконг	5	5	5	5	5

Найбільший вплив на глобальні процеси в регіоні Океанії має австралійське місто Сідней, на Близькому Сході – Дубай, у Північній Африці – Каїр (незважаючи на політичну та економічну нестабільність в Єгипті), у Південній Африці – Йоганнесбург [6].

Згідно з дослідженням Hot spots 2025. Benchmarking the future competitiveness of cities, в 2025 р. найбільш конкурентоспроможним містом, як і раніше, буде Нью-Йорк, який займає першу позицію в рейтингу 2012 р. Він залишиться найбільш впливовим міжнародним мегаполісом, привабливим як для ділових кіл, так і для населення. Друге місце в рейтингу 2025 р. займає Лондон, який збереже позиції найбільш важливого фінансового центру Європи. Це єдине місто в країнах із розвинутою економікою, фінансові та економічні показники якого, як очікується, значно покращаться з 2012 по 2025 р. Далі йдуть: Сінгапур, Гонконг, Токіо, Сідней, Париж, Стокгольм і Чикаго. Десятку лідерів-2025 замикає Торонто [3].

У 2025 р. 23 найуспішніших міста знаходитимуться у Сполучених Штатах та Західній Європі. Ці міські центри продов-

жать залучати капітал, ділове співтовариство і людські ресурси, незважаючи на проблеми старіючого населення і триваючий вплив економічних проблем. Однак мегаполіси розвинених країн у майбутньому чекає серйозна конкуренція за інвестиції та ресурси з новими економічними центрами в Південно-Східній Азії та інших ринках [7].

Згідно з прогнозом, до 2025 р. великі міста Індії, Бразилії та Південної Кореї підвищать свою конкурентоспроможність і досягнуть рівня багатьох міст країн із розвинутою економікою. До трійки міст, які успішно розвиваються, входять Сан-Паулу, Інчхон і Мумбаї. Найбільшого успіху на шляху підвищення своєї конкурентоспроможності в останній час вдалося досягти великим містам Китаю. Разом із тим експерти очікують зниження темпів зростання конкурентоспроможності китайських міст, так як чимало суттєвих перешкод з'являється і в національному розвитку, і в сповільненні економічного зростання глобальної економіки.

Висновки. Конкурентоспроможність міст усе більше визначає багатство народів, регіонів і світу в цілому. Сьогодні вони відіграють вирішальну роль у зростанні конкурентоспроможності економік та досягненні більш високих рівнів зростання, процвітання та соціального прогресу. Більше половини населення світу живе в містах, починаючи від середніх міст і закінчуючи агломераціями, а кількість міських жителів у світі продовжує зростати.

Конкурентоспроможність міст – це сукупність таких факторів, як політика, інституції, стратегії та процеси, які визначають рівень стійкої продуктивності міста. На їх конкурентоспроможність впливає багато факторів. Основними з них, які сьогодні визначають місце міст на економічній карті світу, є: економічний потенціал, фінансова система, інститути, людський капітал, фізичний капітал, глобальна інтеграція, соціально-культурне середовище та навколишнє середовище. Крім того, розвиток міст залежить від інноваційного розвитку міста, рівня розвитку інституцій, їх інтегрованості у світові процеси, здатності міста залучати світовий фінансовий та людський капітал.

Важливим є вивчення та перейняття досвіду найбільш розвинутих та глобалізованих міст, таких як Нью-Йорк, Лондон, Париж, Токіо, Гонконг, Сінгапур тощо. Зрештою, до розвитку міст уряди високорозвинених держав світу підходять як до розробки нового бренду, який був би інноваційним, привабливим для споживачів (населення, бізнесу, інвесторів тощо) та функціонував як система, що здатна до трансформацій та оперативного реагування на нові світові виклики. У 2025 р. диспозиція міст-лідерів майже не зміниться, це свідчить про стабільність їх розвитку та реалізації ефективних стратегій конкурентного розвитку.

Література:

1. The Competitiveness of Cities, August 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/GAC/2014/WEF_GAC_CompetitivenessOfCities_Report_2014.pdf.
2. Hot spots 2015. Benchmarking the future competitiveness of cities [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.citigroup.com/citi/citiforcities/pdfs/hotspots2015.pdf>.
3. PWC Report / Cities of the future – global competition, local leadership [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pwc.com/gx/en/government-public-sector-research/pdf/cities-final.pdf>.
4. Global Cities, 2015 / 2015 Global Cities Index and Emerging Cities Outlook [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.atkearney.com/documents/10192/5911137/Global+Cities+2015+-+The+Race+Accelerates.pdf>.
5. Global Power City Index 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mori-m-foundation.or.jp/gpci/pdf/GPCI14_E-Web.pdf.
6. Cities of Opportunity 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pwc.se/sv_SE/se/offentlig-sektor/assets/cities-of-opportunity-2014.pdf.
7. Хвищун Н.В., Мороз О.Д. Конкурентоспроможність міста: суть і основні фактори її формування / Н.В. Хвищун, О.Д. Мороз // Економіка й управління підприємствами та національним господарством. – 2009. – № 27. – С. 39–46 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/nvnu/ekonomika/2009_27/R2/Khvischun.pdf.
8. Strategies for Globally Competitive Cities: Local Roles in Foreign Direct Investment and International Trade by Christiana K. McFarland, J. Katie McConnell/ National League of Cities, Center for Research and Innovation. – Washington, 2011.

Антонюк Б.О. Международная конкурентоспособность мировых мегаполисов

Аннотація. Стаття посвячена аналізу міжнародної конкурентоспособности мировых мегаполисов и определению факторов их высокого конкурентного статуса. Оценены методики международной конкурентоспособности мегаполисов. Исследованы бенчмаркинг глобальных городов и прогноз их конкурентоспособности до 2030 г.

Ключевые слова: конкурентоспособность, мегаполис, капитал, инфраструктура, кластеры, глобальные города.

Antonjuk B.O. International competitiveness of the world's cities

Summary. This article analyzes the international competitiveness of the world's megacities and the factors of high competitive status. Methodology of international competitiveness of cities has been reviewed. Benchmarking of global cities has been studied and their competitiveness by 2030 has been forecasted.

Keywords: competitiveness, metropolis, capital, infrastructure, clusters, global cities.